

ՄԱՍԼՈՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մոտ 1700 արի է մեզ բաժանվում այն շնորհիվ օրեօրե, երբ հայոց արևան է ողջ արևունքի ու նախաշնորհի հորեք։ Որոքեք խոնարհ ուն ղապմեծ իրենց մայր եկեղեցու, մեր հավաքի հյուսիս։ Բրիգադ Լուսավորչի առաջնորդությունը վարակերում ու վերափոխվել էլ հայի հոգեք, սիրել ու միտքը։ Հայ ցեղը ոչ միայն դպրաճառաւորելով ու մ. Ավետարանի լույսով, այլեւ այլ-վերակրթվում։ Այդ, քանզի իր լույսը ողբեր այլ-ման լայն էր բաց արել, որ այնցեղ խավարի ոչ մի նշույլ իսկ չէր մնացել։ Կայրորդու անորոշ ցեղախառնի որդիքը էր բխոսասուսուր լույսով, որովհետեւ Հայկալա որդին դարձել էր աշխարհի Լույսի հետեւորդը. «ես որովք լույս եմ աշխարհի, որովհետեւ ամեն ոք, ով բնձ ավազանում է,

A black and white photograph showing a row of large, stylized statues of figures in traditional attire, possibly from a religious or historical monument. The figures are depicted in profile, facing right, and are wearing long, flowing robes and head coverings. The background is dark and indistinct.

կարող են, րանի որ ամենակալ Տերը մեզինքն իջ մայրն մեր վառած կյանքի հոտերը և հաշվի դասհանելուն, այնչե ասի հայրենի անպարտի, որի սննձեն են եղել մեր երկրպիտ կյանքի ընթացքը.....Սյուս ամենին մտահոգ են, այսու բոլորն խոսում են համազգային վերածնունդի մասին, սակայն գրեթե ոչ ոք չի մասնակցում, ինչ իսկում, թե այդ վերածնունդը որտեղից է սկսվելու: Մեր հասարակության մեջ կա մի շերտ, որը հայոց Նորոգյա վերածնունդը ժայռյա նախուրում է մշակութային կյանքի աշխուժալ, քայմը, մի օտար խաղաղական, մեկ այլ խավը սցղայն սնեհակամ: Շատ չեն են, ու հայոց վերածնունդի աղբյուրը համարում են հոգեդր վերագաթրոնին: Եվ այդ «փոքր ածուն» չի

Ռուսի Պարս
է, որ նման այլեւ
քիստոնեական իսլամաֆի
ք ժառանգութեան: Պարս է, որ նման մեր սուր
սաճարներին չկերպտենին որոնք «պոստմոսլա
իսլամաճարներն»: Այսու ժամն է, որ նման ազգ
կին մեր կարճը Ուրուգվէ քիստոնեական լոյս
իսլամաֆի կեցողիչն շնչով Եւ փրկարս Այկ
բուններով, Իսլամ որ նման իրողին չեարացած է
Եւ մոռնուն եղող Պարսնա լոյսը իսլամաֆի:

Արթուր դղիր ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Հոկտեմբերի 4-5-ը Մայր Աթոռ Սուրբ Եղիշատում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիել Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի և 33 Աստիճանադրական Դասարանի նախագահ Գաբիել Հարությունյանի նախագահությամբ տեղի ունեցավ միջազգային խորհրդաժողովը՝ «Երևանի խորհրդաժողովը և իրավունք» խորագրով:

ազգային իրերը հարկադրված
գտնարված Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում 2000
թ. հոկտեմբերի 4-5-ը,
նվիրված Հայաստանում բրիտանության դեմա-
կան կրոն նշանակման 1700-ամյա հոբելյանին,
վասնակերպված Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի և
ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից,
բարձր նախագահությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարե-
գին Բ Աննանի հայաց կարգադրկության և ՀՀ
Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գա-
րիկ Հատրությունյանի և
նախագահությամբ Հայաստանի, Ռուսաստանի Գա-
ժնորդան. ԱՄՆ-ի և վասիկանի ներկայացուցիչ-
ներ:

Որդերկով այն ելակեր, որ ժամանակակից ան-
հասի քե բրիտանական քե իրականում աբսու-
րդիզմովում է մեծադեղ դայանակարված մե-
րերի առաջնորդացի հասցությունը: համազգա-
յին մե կամքի միասնությունը:

Արամանահանակ կարծիքեց հեռակալ հիմնահա-
ցեր,
ա) Հայ եկեղեցական իրավունքի աղբյուրների ծա-
նոությունը անհրաժեշտությունը ՀՀ օրենսդրու-
յան մեակադրման գործընթացում:
բ) Բաղյուրական օրենքի գործադրության կարելու-
րությունը դեռևսկան և հասարակական կյանքում և

**Գարեգին Բ Կաթողիկոսի ղառնական այցը
Եռիցուս Է Երվմիա**

Հյուրընկալվելով Ղոթի եկեղեցու կողքից՝ հափառա Յարաթեյի ու բար հանդիպումներ կունենան Ղոթի եկեղեցու հոգևոր մյծ Շնորհա Գի հեծ, կայսեի Ղոթի եկեղեցու վանքի, կճանորդանան նրանց գործունեությանը:

Հանդիպումներ կունենան նաե այլ եկեղեցիներ ու կորնների հոգևոր առաքնուորների, ինչոյնս նաե Եղիշոսի մոեանակ արեի հեծ:

Այնհանրաիայի հուռաց մաթարհաբառանու Լորիմ Մըրսուլուրը հանդիպում կունենան Պեռնու Արի Խոս բոբունու մաթարհի հեծ:

Մենքան Յայոց կարողիկուր Մայր Աթոլ կեռաղաոնա հոկեծների 22 ին:

ԽՈՐ ՎԻՐԱՊԵՑ ՄԱՆՅԱ ԱՅՐԸ

Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի կյանքը, Աստուծոյ նախախնամութեամբ, ավետարանական առաքելութեամբ կատարուել է եղել: Երկու օրջողարձային դասի կանխորոշեց նա հոգեւոր կյանքի երկրային եւ երկնային ընթացքը: Առաջինը՝ խոր վիրաւոր բանում ձեռքակալուել էր, երկրորդը՝ Սանյա այրի ինքնամալ:

խոր վիրառը Ս. Գրիգորի երկրային անառապանների զերազույն արահայտությամբն էր, Լույսի եւ խավարի դայաբարի մարմնավորումը, խաչով լուսավորված հոգեւոր դայաբար, որի ելքը կանխորոշված էր, քանզի Զիտու Քրիստոսն արդեն իսկ հաղթել էր աշխարհին (Զովհ., ԺԶ, 33):

Ազաթանգեղոսի «Պատմություն Հայոց» երկի համաձայն՝ Տեղունական աղորոյթը Արեւոյն ողորմութեան առաջափնէս Ա. Գրիգորին համադադարյա հազը (Մատթ., 2, 1) արեւը այր աշի կնոց միջոցով, որոն երազով Անտոնոց հրաճանք եր ւսացել օրակն մի մկանակ դառարասել ու խոր վիրադից իրազ գցել: «Եթե ու անըղը մարմինը լուսավոր եւ, եր ման իսկ խավարի մաս կլա, ամեն ինչ այնդեա լուսավոր կլինի, ինչոյն եր մնաղը իր շողերով լուսավորի եւզ» (Պատկ., ժԱ. 36): Ա. Գրիգորի հոգեւոր լոյսը մոտեց խավարը, եւ վիրադուն նա «կենդանի մնաց՝ շողերով իր Տիոց, իսկ այլ մարդիկ, որոնք ուր անգամ այնտեղ իջեցան ինչ, բոլորը մեռել եւին՝ դժմաւալ, հեղձո՛ւիչ, անսնանիկ սեղի, բաճճը չհղի, օժախանք եւ խորունկ լինելու դաճմառով» (Ա. զաթանգեղոս, 124):

Ս. Գրիգորին երեք խնայիկից առաջինը ՏԻ-
վել է խոր վիրաբույժ, ուր ամեն ուր բաց այ-
լուրդը սեմուն էր և Աստծո հիշեցական, որ
մահման մշտական քաջալիքուն էր ու լուսավոր-
ման քաջալիքուն, որին կաց, ամանի սեր Աս-
վաճառի մասին եղ, արմանի համարեց իրեն
գտնողի եւ եղ զկեց իր անակալքայան
ժողովրդի որոնքից դու եւս, այլ մակարիկի մի-
անալով, Քրիստոսի անտառական դարգե-
նիցի քո վարձը ստանաւ» (Ազարանգեղոս,
1586):

Խոր վիրառի խավարը չէր կարող հաղթել լուսազգեստ Ս. Գրիգորին, քանի որ, ինչպես պատահեց, նա ասված. «Լույսը խավարի մեջ լուսավորում է, եւ խավարը նրան չնվաճեց» (Յովհ., Ա, 5):

Դեռևս խոր վիրադուրն եղած ժամանակ Ս. Գրիգորը վերադարձել էր այն հոգեմասվոր լայիները, որոնք նա հեռագալույն ար-

սահայտեց իր «Հաճախադատում» երկուն:

Մինչև հոր վիրատ Ս. Գրիգորն արդեն իսկ ունեցել էր խոստովանական արտա-
խախտության դրսևանքը, սակայն ոչ թե ի-
շակ իր հոր՝ Սնակ Պարբերի գործած իսկ-
այլ իրեն ընդիմ արհայատամբության համար։
Այլոց համար խոստովանական արտախա-
րությունը սրբերին օրված ընդիմ է, որոնց
ամենազորիտունը լուսավորել է նախա-
կույթյանը, որոնք ամենատարբեր Պատարագի
ծառանդներն էլ վկայություն, ևսման՝ Քրիս-
տոսը եկավ որոնք զայիվ բարիքներն Բախ-
նայալտե ևսմեցնելով մեծ, կատարյալ ե-
լամենակներն խորանմենը, որ հավիտենա-
կան Պողոս միջոցով հմկն Իրեն որոնք ն-
մարեն Պատարագ մասնուցեց Աստուծո...
Դարերի վախճանին Քրիստոսը եկել անգամ
ընծիմես հայեցնել իր անմի մասնարագը։

թյան, ինչդեռ եւ մարտիրոսության վիճակին» (Մովսես Խորենացի, Բ, 80):

Հոր մեղքի համար արաւելաւորական մարտիրոսական բազում սանձամբներով լի ուղին Ս. Գրիգորին տարավ դեղիկ հտը վերաւ, որտեղից էլ սկսվեց դեղիկ առաւելաւորական հովվապետությունը՝ բիւսոսաստան փառքի առաջնորդությունը՝ փառանայալե տությունը սանդղ ճանապարհը:

Ս. Գրիգորն ազատվեց խոր վիրաւոյից՝
 Բանդի, ինչպէս իմն եր հովաւսուն, «Ճճման»
 իրի խոստովանողներն ու աղափախարդներն
 ազատվան են Բերխսոսի փրկելալէ Սարն
 նով են Արայան: Զանգի դա է մեր իւրյան ու
 Բավոթյան արիւթ, են դրանով են լինու
 ազատութիւն են մուտ գնդի արդարանքի ու
 ռաշխութիւնն ու ժառանգութիւն Բերխսոս
 սուրբ սիրո երաւիսիներով, որն արդարաւ

նով մեղրը ջնջելու համար... Զբիսոսը մեկ կանգամ որոնե Պասարազ մասնցվեց Ծա-
սեթի մեղրերը վերադառնալու համար» (Եփր.,
11, 14, 26, 28): Ս. Գրիգորը, ինչոնե Սուրբ
Խրեմսացիի ե մեկ իր «Պասմություն Հա-
յոց» երկում, «անցավ գնաց Տրապի մոտ»
հոր Կաթսիք հասուցանելու, կամ իսկապե-
տապով՝ վարժվելու եւ Պասարազելու մե-
հրի աղբյուրաբան եւ փահանայաթեո-
սի

նուն է աղաւթարող մեղավորներին» («Դ
ճախապատում», ԺԹ):

Երկրորդ օրը Մ. Գրիգորյանը օրը Մ. Էջմիածնի հիմնադրումը եւ արագա-
կան խաչմուտիկ՝ սուրբ ուխտից Եւսե-
փեանալու ահագանքը:

Խոնարհությամբ լի էր Ս. Գրիգորի ճանադարից դեղի Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու եղիսկոպոսամբի արք.

Երբ Տրդատ քաղաքին ամենի հետ խորհող արեց Ս. Գրիգորին իրիվ դարձնելու մասին, ապա նա իմենն չառավ գրուրեն բահանայալիցության մեծ ղափիլը ասելով. «Չեմ կարող համբերել, դիմապի ա՜ն չաք բարձրությանը, ևանգի անդառնում և բիսոսաստուր փառքի առաջնորդության ղափիլը միջնող դառնալու Աստծու եմ մարդկանց մեղքի, այլ թող արժանի մարդու որոնեն, գտնեն»։ Այդա Ս. Գրիգորին երրող յեսիլի մեջ երեսաց Աստծու հրեհասլ, որդ ասան. «Բիսոսսից և այդ հրամայված իեց»։ Եվ նա ամփոխաբն գոչեց. «Աստծու կամը թող լինի» (Ավագանգեղոս, 793, 794):

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչն ամբողջ կյանքի ընթացքում մնաց իր արագած խոստովանական աղափարախորությամբ խոնարհ մարմնավորումը: Եվ այդպես էլ իմ համաբարձր տարած վե՛ր ե՛ր հոգևորապես երկններում: Եկկիայի Տեղե-
րական առաջին ժողովին (325 թ.) մասնակցելու հրավերից Ս. Գրիգորի հրամարվող Մովսես Խորենացին հենց այդտեղ էլ քաջացրել է. «Սուրբ Գրիգորն էլ քիանմայանց գնալու, որ-
դեպի խոստովանական համաբարձի համար ժողովից առաջիկ լույսիվ չընդունի» (Մովսես Խորենացի, Բ. 89): Եթե Ս. Գրիգոր, իր անձը խոնարհեցնելով, հրամարվեց Տեղեբայական ժողովին մասնակցելուց, ուրե՛ն ուրմում էլ առաջիկ լույսի է լինե՛ր իմ հրամարումը աշխարհի փառքի եւ մարդկային ուղարությունից:

Ներ Տրյան 9 քաղաքային ըստ պայտեջ
Ս. Գրիգորյան նմանապես իր մոտ մնալով որդես
գի իր հետ օրջեցնի, նա, չհամաձայնելով,
կամայեցավ աղորն անրկակ տեղորոշ - իմեն
իրեն լուսավոր խոնարհեցնելով, ոչ չիկի ըն
է հուսարթյունը զուլիս քաճորհման եւ ուս-
նակուրի անի իրեն: Այլ ձմալեյես որդի իմեն
իրեն իր կյանիի բոլոր օրերին բառատունեա-
նառուտն ու լուսավոր մնալ մինչեւ իր վախ-
ճանի իրեստակոյ օրը:

Ս. Գրիգոր Բաճր Հայի Դարանդայակ գաղափի Սանյա արյի Կոչկոյի Էնսան վրա անընկալ սերուն, հոգու ղուղուճ ընտրեց իր կացարանը հալիթեհնակայթյուն մծերն, ճալու ակակլիկիլի, ամանի Սուր Երրորդը թլուն Վի տար փրո խնամալի հանգստար, ըն ճակահանգիստ է ճգնակրոնրի հանաւ, որ հոգուճ առափնացաճերնի լայիլել է ճալի ճանաւ Երանթլունրնրի մէջ» («Հաճահասաւոսւմ», Ս)։

Եղուարդ Ղանիելյան
Պատմական գիտությունների դոկտոր

Մարգիս Ընոռհալի

Հասկածներ Հովհաննես առաքյալի երկրորդ ընդհանրական թղթի մեկնությունից

«Ոչ քե մի նոր դասվորան եմ գրում
եզ, այլ այն, ինչ ի սկզբանե ունեին, ու
սիրենք միմյանց» (Բ Հովհ., 5):

Մեր Տերը, կամե՛նքովս սիրո մասեղ խոսել ասաց. «Եւր զայսքիւրան իմ ձեզ ասիախ սիւրեղէլ ծիծալանք» (Կովի, ԺԳ, 34): Իսկ, կարծես, տերուական օրէնքին հակառակ քան ի խոստով ասելով. «Ոչ, չեմ ձեր զայսքիւրան իմ գրով գէշ...»: Կախարայ չեմ ձեզ լիցի, այլ յախարաւանց հումաճալովք. ինչեւս րո՛ւմ: Որովհետեւ, մեր Տերն արեւիկ ասաց. «Ոչ, չեմ ձեր զայսքիւրանց, իսկ Կովիանճնելք, քրահից հե՛տ քրէց: Կրա համար իմ ասաց» (Կով, չեմ ձեր զայսքիւրան իմ քեզ գրում): Տերուական զայսքիւրանցերից դուրս, այլ չեմ նույնք. որն ի սկզբանէ հե՛տ Լուսինի սովորեալիքի:

«Եվ այս է սերը, որ ընթանալիս զս Երւ
մասփրանների» (Ք Նովհ. 6):
Այսինքն ոչ միայն սիրելիներին սիրեմ
այլեւ բեւաճիկներին, որովհետեւ սա է Օրեմն
մասփրաններից դուրս Երւ ուր մասփրա
նը, որին զարաւար լեմ հետեւի:

«**2**գույւ եղեք իմեցե՛րք ձեր հաճեալ
որդեսի՛ք չկորցե՛ք ինչ որ վասակեցիք. այս
ստանալ լուսնոհայկ վարձը» (Բ Հովհ. 8):

«**Վասակ**» ասելով ցոյց է տալիս այն
հնգյուրկեր, որ կրեցին շահեք. ստակի հե-
ղույթուհներն ու չարչարեցներ: Պողոսն է-
րբ այս նայելը երբայեցինքներն ասում: «Ին-
չեղեք անպիտան օրեր, երբ լուսավորելով

բազում չարարանքների համբերեցի» (Եր.
ժ. 32), իսկ կողոպտացիների առում էր
«Հոգու եղբի, չնիքի քե մեկը ձեզ գրավի»
(Կողոպ. Բ. 8)։ Եւ որ Ենք էլ է սա մասնի-
րում. «Հոգու եղբի տոս մաւրաւորեցի»-
ս աւում է. որով զայիւ եւ ձեզ մոտ ոչխա-
ր զգնեսներով, բայց ճերտից անասակող զայ-
լեր եմ» (Ասք. Է. 15)։ Նմանապէս է Նով
հանգեսն է նոյն մտնով աւում. «Մտեսն
առաինորէրայսն հարուստ ունեզկանի մասին
որ յոյի կորցեցի. եթէ չզգուսանաւ, ու
բան մտեսնում էր խաղաղ ամառահանգսի-
այնեան ավելի յոյի զգուսանաւ. Ինչուե-
ր ու հմուտ ամառահանգսի մասն
ճալով, ավելի է զգուսանում ամառի սոս-
տի ու այն չփոխի Խաբ. ինչն ամբողջ հարսու-
թյունը չկորցնի, որ իրող քանիտը զոր ու
ղասակ չկենն, նմանապէս է Ամէսարանի-
ն աւում է. զով եւ այս նովանիտ կյան-
քում սա նեղութիւններ իրեցի ու բյու-
րակի սա փորձութիւններ կեցի եւ բյու-
րակի բերեցով զգուսանեցի եւր հալաւ
ից նալը. Ար. եթէ վախճանիք մտեսնալով
չզգուսանաւ, ամբողջը կորցնէ. Դրա հա-
նգէ ձեզ զգուսանալիւ ու աղայում զգույն
եղէ ինքեզն եւր հանդէպ որդեպի չկոր-
ցնէ, ինչ ու վասակաւորի. այլ ստանաւ բո-
ւանդոն մարմն»։

Արաճով էլ ամելի է միտքարում ցանց
առելով, քե բոլոր նեղությունների փոխարեն
վարձ էն ստանալու: Արդ՝ կա՞ մեկը, ով
վարձի համար ողջ օրն աշխատելով հոգնի,
բայց երեկոյին հասնելով գործն անցեսի ու

վարձը կորցնի: Այլ վերջին ժամին ավելի
դիտարկելով ջանա՝ գործն օրենքով ավարտելու,
օրենքով էլ պահանջովանողակ վարձը:

[illegible]

քյամբ Զրիստոսի դասվիբանները կատարեն, որոնցից այսօրիս անողորմ դատասանի ճակ չմնան:

«Իսկ ով մնում է վարդապետության մեջ,
նա ընդունում է եւ Որդուն, եւ Նորը» (Բ
Նովհ., 10):

Ավագիւր խումբէն աւելոյց ու լսողներէ
հուսաւիաս աւելոյց ինչո, հաւաքակա դրան,
նաեւ հաւելոյց ու աւան, որով քաջադեմ
միջոքարում է. ի՞նչ ի՞նչ է աւան. «Ով վարդա-
ղէտնայիս մեզ է մտնու»։ Այսինքն մտնու
է հասարակուն, աւեարծ, աւորեւորայիս ոչ մի
բանոց չբարձրելով, այլ ստեն ինչ աւելով
ու վարձինք հասցնելով։ Այդոքսին ոչ մի-
այն Որդուն է ընդունում։ Սու հրամանը կա-
ւարելով, ասու։ Սու հեծ միասին Նորը։

[illegible]

Գրաքարից քարգմանությունը
Մեեր ուրիշ ԵԱՏՈՒՅԱՆԻ

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՅՐԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԴՊԱՐՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Երուսաղեմի հայոց պատրիարք (1921-1930)

«Սկեռակաճուրեն թուլացած բարոյական գործ չէ բնաւ կամփի անդրդուելի այն ոյժը, զոր Դուրեան ի յայտ բերած է իր ամբողջ կենցիկին մէջ առանց դողողի եւ ուսուցչի հին դասական եւ եւրոպական գլխաւոր նոր լեզուներուն եւ համալսարանական մեծ հմտութեան սիրանալու համար գործ դրած իր անդուլ սփնաջանութեան, ինչպէս նաեւ իր գործունէութեան բոլոր գիծերուն վրայ իրեն համար սկզբունք դարձուցած հովուական, կրթական եւ ուսումնական հարցերու լուծարման համար անհատական յարմարութեան միջոցն»:

Թորգոմ արք. Գուռական

Հայ եկեղեցական գործիչ, բանաստեղծ, բանաստեղծ եղիծ արք. Դուրյանը (Պետրոս Դուրյան կրտսեր եղբայրը, ավագանի անունը՝ Սիմեոն) ծնվել է Սկյութաւում: Նախնական կրթությունը ստանում է Սկյութարի ճեմարանում, ապա 1866-1874 թթ.՝ Ս. Խաչ վարժարանում: 1876-ից ուսուցչություն է անում ճեմարանում: 1877-ին ձեռնադրվում է սարկավագ եւ կարգվում նույն ճեմարանի ծեսուչ: 1880-ին ստանում է վարդապետական աստիճան, իսկ 1882-ին՝ ծայրագույն վարդապետի: 1880-1890 թվականներին Պարսիզակում ուսուցչություն եւ Բարդուղիմէոսի լեզվի ու գրականության ուսուցիչ: 1897 թ. ստանձնում է դպրեվանի փերատեսչի եւ փոխվանահայրի պաշտօնները: 1898-ին Ամենայն Հայոց Հայրապետ Խորհրդի Հայրիկը նրան ձեռնդրում է եպիսկոպոս: 1899-ին ընտրվում է Եգիպտոսի հայոց թեմի առաջնորդ, սակայն հրաժարվում է այդ պաշտօնից: 1904-1908 թթ. Զմյուռնիայի առաջնորդն էր, իսկ Մասթոս Իգմիրյանի Ամենայն Հայոց կաթողիկոս ընտրվելուց հետո մինչև նոր պատերազմի ընթացքում 1909-1910-ին Կ. Պոլսի հայոց պատրիարք: 1911-1921 թվականներին ուսուցչություն է անում Կ. Պոլսի հայկական դպրոցներում: 1921-ին ընտրվում է Երուսաղեմի հայոց պատրիարք:

Եղիծ արք. Դուրյանը բողոք է նաեւ հարուստ գրական, բանասիրական ժառանգություն: 1880 թ. Պոլսում լույս է տեսել նրա առաջին ուսումնասիրությունը՝ «Ընթացիկ ի գրող բարբառ» խորագրով, երկրորդ մասը՝ 1883-ին, 1882-ին՝ «Ընթացիկ ասացուած օտարագրի ակաճաւոր անձանց, կենսագրական համառոտ տեղեկութեամբ» դիմանկարային ժողովածուն, 1885-ին՝ «Պատմութիւն հայ մատենագրութեան ի վաղ ժամանակաց մինչեւ մեր օրերն» ուսումնասիրությունը, որը երկար ժամանակ ժամայել է որոշեալ դասագիրք Պոլսի եւ Երուսաղեմի հայկական դպրոցների համար, 1886-ին՝ «Բառագիտութիւն կամ ուր մասունք բանի հայերէն բերականութեան» աշխատությունը, որը հանցս վերահրատարակվել է: Դուրյան սրբազանը հեղինակ է նաեւ բանաստեղծական երկու՝ «Յովուական սրինգ» (1909) եւ «Սրբազան բնար» (1936, հետմահու) ժողովածուների:

Սուրբ ձեզ եմ ներկայացնում բանաստեղծություններ վերոհիշյալ ժողովածուներից:

ԽՈՒՄՆԵՐ

Թէ պաշտօնային թափախում եւսա՛նա՛ն՝ Տէրն գոյգ մը թափ քեզի կուտայ, Որպէս զի Եր Կոմիտէ անհաս Մասունակն անկրի վերայ:

Թէ փեսիկներ ունենաւ դուն՝ Յայրենութիւն մ'ալ քեզի կուտայ, Որպէս զի Եր Կոմիտէ արքուն Վանդակն անկրի վերայ:

Թէ քարանձաւ մ'աւաւսի իր հեղձ՝ Ինքը քեզի շէշ մը կուտայ, Որպէս զի Եր Խօսքը յաւեր Արձազանքն անկրի վերայ:

Թէ վերապաշտ յարիւր իրեն՝ Տոբ լեզու մ'ալ քեզի կուտայ, Որպէս զի Եր Կոմիտէ վերէն Սահեցըն անկրի վերայ:

Եթէ մըրմանս իր անպիսն մէջ՝ Ինքը քեզի շէշ մը կուտայ, Որպէս զի Եր Կոմիտէ անշէջ Փայրաւակն անկրի վերայ:

Իսկ իր յոյսին թէ կըրթաւ մօտ՝ Ինքը քեզի շէշ մը կուտայ, Որպէս զի Եր Փառքն անաւոր Վարդապետն անկրի վերայ:

Եթէ նկարիս իր գիրկն անուշ՝ Ինքը քեզի կըրց մը կուտայ, Որպէս զի Եր Շնորհն անկրի վերայ:

Թէ համբարիս հեղձ իր վերջին՝ Ինքը քեզի կենսը մը կուտայ, Որպէս զի Եր Շնորհն անկրի վերայ:

Իսկ թէ թաղիս իր շուրհն արակ՝ Ինքը քեզի շէշ մը կուտայ, Ոչինչին դէմ յոյսին անպիսն Ճառագայթը անկրի վերայ:

Ու այդ Ուժը, այդ Կոմիտէ ու Խօսք Այդ Կոմիտէ ու Կոմիտէ, այդ Փառքը սոսկ, Այդ Շնորհն ու Շնորհ, այդ Յոյսն հաւանք Բեզի արքուն Խոմիտէ միայն:

Անկոյս փարիս իր վախճանիկն հասաւ մօտ, Այն հարկէր դուրս գալ մոտիկն, Բայց ըր ծագեց Նաւասարդիկն աւաւոր՝ Որ իսթնակցած էր արդէն:

Մոռնալ Ոգին գրեց իր կոյնը լեռնէ, Ու իր արդիւնքն անկրթ, Որուն վերայ ծրուարի շէշ մը ծորաւ Դարձի դար կըր կաթ:

Տուն էր կեցած Չին որ գնդինը դափնեց Մարմնով վիհ ու խառոց, Ու մատաղս մարտիկն արքայն աւանդ մեծ, Տըրմէ կամքին իր արդիւնք:

Չոյց մը շունը ձեռնակ ունէ հեթակալ Լեզբն արքուն շրթային, Կըրծեց զայն մէկն անքորցն քեռիկն, ու միւսն ալ Ամբողջ գիշերն արքունային:

Չին հուր արեւը կը գաւկաղաղաւորուն Ու միջոցին հեկըր գով, Մըրցիլ հովուն հեղ լանջին բաղնէ անհուն Ու մըրքը կըր լանջով:

Կ'ուզէր փակիլ իր վերակնակն ամէն դի, Դէպի ամպրոպը վրէժին, Դէպի գեղերն արեւան, ասրէր շանթի Ուսկից կենսերն կը վիժին...

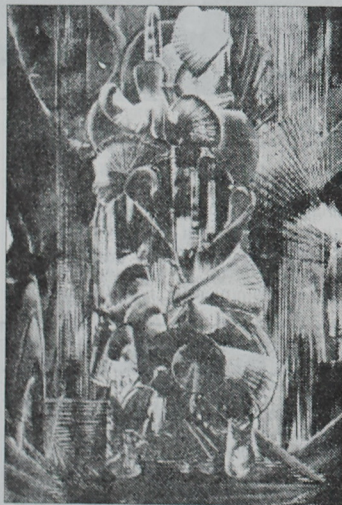
Շունըն ալ ո'րս մը կ'էր քանակն որ իյնայ Աղեղէն մեծ Ուրաղիկն, Վարդապետն ցիւր, կամ Լեզբն ո'ր Գիւնայ Ակունքներն կը յորդին: Իսկ հեք Ոգին որ աղմուկով խոյ ու թինդ Կոյնը լանջ կոտակներուն՝

Իր շրթային փեսայն դարձնում անքայինդ Տեղիս լանջով քանակն:

Աղագայն

«Ո՛հ դուր ասէր թէ այլ եւս չոր ամբողջ եւ հոմաճ գաւ. ահա ասիկ եւ ասե՛ծ ձեզ ամբողջ գաւ ձեռ եւ տեղ գարնայալ գիւսակցեալ եւ եւ հոմաճ հասեալ»:

(Յովն, Գ, 35)

Ինչ փոյթ թէ ձրման ցորտը ստաւ անկր Կը ծածկէն դաշտն ու հիւրին փակիք. Բացք աչքն իր, փեսն ի ծիւղակոր Անտառն հոմաճն լեռնային արդիւնք՝ Որ կ'աճին ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ գիշերն անկր թեւեր Կը պարսնէ գերկի, ըզծով է գեթեր. Բացք աչքն իր, փեսն ի քաղցրահոտ Սիւզնով իսթնակալ ցիւղն ալն աւաւոր՝ Որ փայլի ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ աղբը քրքարած են համակ, Եւ իրան շրթանց ցորտն մի կալակ. Բացք աչքն իր, փեսն ի ընդ արտը

Վնձիւր վրախնէր՝ ոյցը քրքարտը՝ Որ սահին ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ խոնախորշ մը անկապոյն Կ'ուսկաւ ռզիքն առողջ ձեռ մըրման իյն. Բացք աչքն իր, փեսն ի մըրման իյն. Զովաղիկ ու անաւայ, է ծրուել զայն օղ՝ Որ շրջէ ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ ամէն կոյնում բարիք՝ Աղբար ու անկր իր արդիւնքն անքային. Բացք աչքն իր, փեսն ի հոս ու հոդ Աղանալն անգին, ուսկին անխանձոր Որ շրջան ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ քախիկն անքային անողոր Լըռեցող ձեռ մ'ալն իւրաքան ու բողոք. Բացք աչքն իր, փեսն ի անաւոր՝ Թըրքն ու խոնախն անաւոր ծաղկային ծրուել, Որ կ'էր քան ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ աշխարհ ձեռ անկր անքային Կը լարէ թախարդ զեղը կըրտոր աւաւս. Բացք աչքն իր, փեսն ի խառնակն հոյ՝ Որ գայլն անկր անքային ռզիւր, Ու իսթնակ ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ հացի քաղցըն դըրնակ Կը կըրծէ ձեռ սիւր, կըրծէ ձեռ քանակ. Բացք աչքն իր, փեսն ի ծիւղակոր Սեղան մի պարսպար լանջէն անքային Որ կ'էր քան ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ ծովուն ալիքն անաւաւ Զարդեցին անուն կողն ու աւաւաւ. Բացք աչքն իր, փեսն ի լեռնային Լաւար մը փըրկաւոր ծովուն ի յորտը՝ Որ ծրուել ձեռ մօտ:

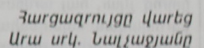
Ինչ փոյթ թէ կենսիկ անաւաւ արքին Կ'արիւնէն զանը որք ծանկ փոյթն արքին. Բացք աչքն իր, փեսն ի ըրտըն Զեռնակ փին համար պարսպն անքային, Որ ցոյսն ձեռ մօտ:

Ինչ փոյթ թէ բոլոր ձեռ ծրուել փոյթն անքային Խոնք ընկրիքն իր իր արդիւնքն անքային. Բացք աչքն իր, արքուն ի ծրուել Տեսնել զԱրագայն Յոյսն ծառային Որ ծրուել ձեռ մօտ:

Եւ ինչ փոյթ թէ քրքարած բարիքն անքային Ու իրմին բացուի խոնախն անքային. Զեռնակն դարձեց աչքն իւր անքային, Եւ փեսն իւր անքային անքային աւաւոր Որ կ'էր քան ձեռ մօտ:

ՏԱՅ ՕՊԵՐԱՅԻ ԾԱԳՈՂ ԱՄՏՂԸ

1911թ.

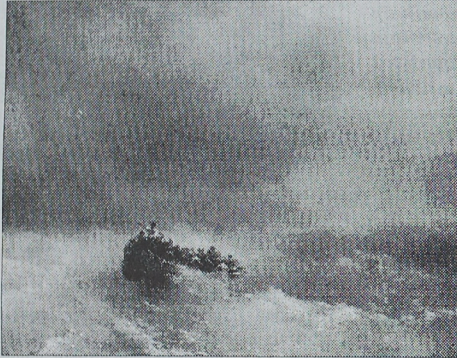

1911 p.

ԾՈՎԱՆԿԱՐ ՉՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԾՈՎԸ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ՉԷ...

Երե՛ս ծովակնկա՛րից, Երանցից երկուսը ծնվել են Սեւ ծովի ափին, մեկը՝ ծովից մի փոքր հեռու: Դրիմի Ամյաննկ Բաղա-
նուն: Եթե տեսախիզոնցի Վարդան Մախոխյանը եւ դրիմցի Է-
մանունը Մահեստյանը ծովակնկարիցն եւ այս բառի անճա-
ճօրհի իմաստով, ապա լույսնե՛ր Կարադէս Աղամյանի լուս-
կերները հարուն են ծովակնկա՛րությանը:

Միայն ծովի հեծ «գրուցելու եւ կիսվելու» արտիմակ ձողուը չէ, որ ստիճուկ ու կեց մանց անցած ճանադարհների գծերը հատել միեւնոյն մեկուն, այլեւ այն իրողութիւնը, որ մանր հայկական բնանկարչության մեջ իմնաբերաբար սեղծ- թել են նկատելի մի անըղջութիւն, որ գեղարվեստականութ- յան յուրահասուն մակարդակն աղափովելոց բացի առնչ- վում է ծովի գաղափարին:

«Նա իսկապես ունի ամուսին գիտակցությունը...» Մախո-
խյանի մասին գրել է Ֆրանսիացի արվեստաբան Ժան-Տիգրյե:
Դայ գեղարվեստագետներն ակնածանով պե վերին ապի իրանի
ներակալությունը են մոտցել հայերին զգրի կայ հաճախե-
րին: Հիշեմ, թե ինչպես է խոսում Բզմունյաց ծովակալի մասին
Րաֆֆին, ինչպես են նկարում թերեմեզյանը՝ Վանա ծովակը,
Բաբինդադյանը Սեւանի գետը:

Քանի որ 19-րդ դարում Հայաստանում գեղարվեստական դրոշմ չկար, հայ արվեստագետները կրթություն էին ստանում եվրոպական ակադեմիաներում: Մոժականքի մեջ բոլորն փոխվել է իրենց չափերի մեջ գեղեցկություն սահմանելու համառոտ կանոններ, դարավոր մասշնայինի մանրանկարչչւ- կան հրաբեր, սակավաթիվ լծերը նրանք, եվրոպական գեղա- ցիությունքն գինված, թափառել են եվրոպայում, Սեն. ծովի, Սիցիլիականի, Ալբանյանի, Բալթիականի ափերին:

Բնական է ուրեմն, որ մրանց լուսվեցերնք «մատխոս վայր-
կյան մը դիտել վերջ սիրցող հին կարոտներով կարաբախէ»,
ինչպէս նկատել է դեռեւս դարասկզբին Ալեքսանդրիայում
բացված ցուցահանդեսի առթիվ Ռուբեն Որբերյանը:

Զեմը սխալվելի, եթե ասեմք, որ մրանց հայացքի առջև մեծ ծաղիկը կորցնում էին իրենց աշխարհագրական իմաստը, եր օպորտիսով մրանք բախում էին բնության ու արտերի հեռ: Եր Արամյանը քաղերի երկրից նկարում էր Միջերկրականը, կսպ-վի վրա հայտնի ծովը վերածվում էր թափանցիկ մրբերանցմե: Ինչի ընդհանուր երեքի, որի ֆոնին ուն ոչ լույսակ ու ռադար-թյանը ու համաճարմով տեղադրում էր մարդկային ուրվագ-ծեր:

Հայաստանի ազգային դասկերասահում այս երեք բնանկարիչների գործերը ցուցադրվում են նույն դասի վրա Այվազովսկու երկրորդ ցուցասահում:

Էմանուել Մահեստյանը հասկալաբար ուսարդություն է գրավում «Փոթորիկ ծովի վրա» նկարով, ուր ասես բյուրեղաձայն փառվում են պլիները: Համեստ գունաւար ունի նրա «Ծովափնայա տեսարանը», որի մեջ բնանկարի ծծանցացիությունը բացի կա անցյալ դարավերջի ռուսական իրականութեան նստադասական փնդակ դրամատիզի պարուն յի տես:

Աղանյանի «Ծովափին» եւ «Ալիքների մեջ» քնանկարներում զույնի արտակարգ թեթևություն կա, նաեւ երազանք, որ

առանձնապես չի հասնում ճգրիտ բնութագրի աստիճանին:

Մախոխյանի արվեստը ներկայացնում է երեք գեղանկար. «Մակընթացություն. Նորվեգիա», «Ամհանգիս ծով» եւ «Ծովային տեսարան»:

Հիմեր Այվազովսկու արվեստի շաղկապի լույսը, մահմեյիսի երեսպակ առաջին դարձան և ձողողոթան անհանման մեծ ուժով: Այվաջի այդպիսի քվան և միայն, երբ ընդամենը թողուցի հայաջք և նետում: Իրականում Այվազովսկու գոյությունը մի անտվոյր համայնադասեր է, որի վրա առկայությունը երբ ևս երբեք իսկապար ստեղծած հայ վարդերների սեփականությունները:

Հայաստանից դուրս ստեղծելով իրենց սեփականները՝ նրանք ծովի հրապակի այլալեհությունների մեջ փնտրեցին խորհրդավոր ևս գույները, որ սեսել է կարգել էին իրենց անցած ճանապարհներից: Նրանք երեքն էլ, որու առումով կրում էին համադասափան դորոցների ազդեցություններ: Աղամյանը սովորել էր Իսպախայի Անգուստի Պաղեսի մասնավոր դարձնալը, Մահեսայանը Պեսերուրահ, Մախոխյանը՝ Բելոխիմի գեղարվեստի ակադեմիայում: Եվրոպական դասակարգ նկարչության հիտությունը նրան կարող էին իեեսությունը անհեստալ, եթե երեքն նրանցում չարքանաւ անհասականություն կուլտուրա փյունիկը, որ սաւանդակը նաւորու էին իրենցնակալը ուղեկցող է:

Էմանուել Մահեստյանը հիմնովին մոտեցավ այն սարածու-
թյանը, որ երբեմն կվազովսկին ռ Եվաճե, եւ փաստորեն ա-
ռավել ամառադոնեց այն կամուրջը, որ գոյություն ունի հայ
ժողովուրդի եւ Գայասանից բավականաչափ հեռու ծավալ-
վող սարերի փոքրիկները լուսկերող մեծ ծովանկարչի
կսավների միջեւ:

Աղանյամն իր թափանցիկ զուճաւարով արտահայտեց օ-
սար ակերուն դեգերող հայի ճիւղը, որ թվացյալ հույսի
փորձներով է մխիթարւում:

Մախիթյանը մեծ եղավ: Գուցե նա անցյալ դարավերջի
եւ մեր դարասկզբի համախառնային գեղանկաչության հա-
մար չունեցավ այն նշանակությունը, ինչ Այվազովսկին իր
ժամանակաերջանի եվրոպական մեակույթի համար, սակայն

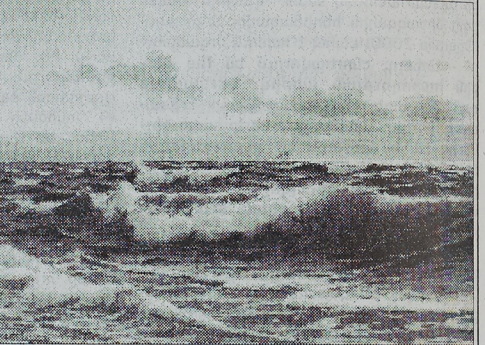
Եղավ անդայման եզակի մի արվեստագետ, ընդ ոռուն ավելորդ չէ նկատել, որ նա Կարինի Սամանարյան վարժարանն ապահասծ ներել, որ ղայժնառեսնեալքանը զգաց այն ճանադարհը, որ սկիզբ էր առնուն «Երկներ ծն ծով ծիւրին» տոհգ, հասնուն «Ղոբերդոյթյան մայային», «Նանն ի բախմանն վարժերն այլանն խորհակեցալ» տեխիլին, հասնուն մինչն «Իններորդ ալիի» տալ զուրները:

Իմիջիայլոց, Այվազովսկու մի ֆանի նկար Մախոխյանի ուսանելու Տարիներին զարդարում էր Էդգրումի Սանասարյան վարժարանի դահլիճը: Մախոխյանը հետագայում եղանակի իրավասով Հրեմուտ լսեց ծերունագարդ նկարչի խորհուրդները:

Սեւ ծովը Տրապիզոնի, Բաթումի, Թեոդոսիայի կողմերից
սեսած Մախոխյանը հրադուրվեց Բալթիկ ծովի թափանցիկ

Երանգներով, դիտեց ծովի գերմանական, շվեդական, դանիա-
կան ափերը:

Մեր ժապետաբարձուն ցուցադրվող «Ծովային տեսարան» ինքնցնում է նրա գլխավորընդերքի մեկը՝ «Քասեպաք», որը լավադրվում է Լիցցայի գեղարվեստի թանգարանում։ Նրա լավադրվող գործեր գտնվում են Եվրոպայի հայքի թանգարաններում։ «Ծովային տեսարան» ամբողջովին ծովի մասին է։ ժապետված են ալեխույզ ծովը, երկիրը, եւ չկա ոչ մի սակ. ոչ մի կենդանի արարած։ Վաղ օրջանի այս թանգարանը արդեն Մախոյայանը հանդես է բերում իր այն յուրահատկ վարդաթուրքերը. որի համար հեռագրային ֆնտազիաները գրում են. «Նա լավ գիտէ ծովի ամառանման... Նա իսկապես ունի անհունի զգացողությունը»։

[illegible]

Սովերը եւ ռուբլները մա անունը դնում են Ռեյսդալի, Տյորների, Կոնստեբլի, Կլոդ Լորենի, Կուրբեի, Մոնեի անունների կողմից: Նա ավելին է, քան մկարչիւը- գրել է Նիցցայում լույս ընծայվող «Եկեղիւրդ դե Նիս» թերթը. մա որոշ կսավեն զմայտվալ իիուն եւ փրգիլիոսի, Դանթեի, փիկսոր Յլուգոյի անմնախմբի ետրը:

Գաբեգին Լեւոնյանի ունեղիր հայացքից չէր կարող վրիպել հայ մեծ ծովանկարիչը: Ուստի «Գեղարվեստի» առաջին համարում (1908 թ.) Երա Կյանի եւ արվեստի մասին հրադարակվեց մի ընդարձակ հոդված:

Հաս է գրվել Մախոյանի մասին: Այդ իմաստով նա կարող է մրցել Այվազովսկու եւ Էդգար Հահինի հետ: Նրա մասին արձահայտվողներից ոչ մեկը համարյա չի նորաջեկ մկաղի հայկական ծագումը: Իսկ ամենից ճանաչողներն էլ կամիլ Մախոյանի թափանցող հայացքը, որը Մախոյանի գունճաւոր մեջ որսացել է խորհրդավորն ու առեղծվածայինը:

«Զրկո՛ւ ու փաճո՛վ հազեցա՛մ նրա նկարներուն անտվո՛ր ա-
նայության զգացում է իջխում, այնքան ղժմղակ, որքան անա-
ղա՛խի սեփլը, այնքան սարսափելի, որքան երկու թեմանի
բանակների միջև թողնված ամալի չարածությունը»:

Այսօր, երբ մարդկությունն ու իր մեակույթը հայտնվել են ոչ այնքան ընթերցելի մի տարածքի մեջ, մեր հայացքը դարձյալ աստվածայինն է փնտրում մարդու, ծովի, փեղեղի մեջ:
Ծովանկարչության մեջ ծովը բոլորովին կարելու չէ:

Մարտին ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ
Արկեսաբան

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ ԵՎ ՍԵՓԱՍՏԻԱՆ ԲԱԽ

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում Տեղի ունեցող դասախոսությունը՝ «Նարեկացի եւ Բախ» թեմայով (10.10.00): Բանախոսն էր Հայաստանի ազգային ռադիոյի «Շարական» հնագույն երաժշտության անսամբլի ղեկավարական դերակալ եւ դիրիժոր Գրիգոր Դանիելյանը (Դանիել երաժիշտ):

Բացման խոսուում Ամերիկյան համալսարանի դեկան դոկտոր Ասգեւ Արմենյանը

Նեղեց. «Ցայսօր Ամերիկյան համալսարանում Տեղի էին ունենում երկրպետ՝ զուտ ֆաղափական եւ գիսական թեմաներով: Անշափ ուրախալի եւ ողորունքի է, որ այս լայն հորիզոններ սկիզբ են դնում մի գեղեցիկ եւ հույժ կարեւոր ամանդոլոյթի, այն է՝ մշակութային բնութիւն դասախոսությունների կազմակերպումը»:

Բանախոսը ներկայացրեց
«Մասյան ողբերգության» թո՛ղ-

մի ծառարակեւոթյունը, բաճաւեղեղակա՛ն խոսքի երաժեշտական սկզբունքները... Եւ մեզ, որ բանաստեղծական արարողանքը ենթարկված է երաժեշտական վարիացիոն ձեւի օրինաչափութեանը: Այստեղ մտեսո՛ր Դանիելյանը զուգահեռներ անցկացրեց Բաիկ ջութակի «Հալիմայի»-ն, եւ, որ գրված է լողի՜ժոնիկ վարիացիոն ձեւով, համեմատեց մանկ «Հարչարամներն ուս Գովհան»

Ու՛»՝ ղաասիոնի հե: Առհասարակ Նարեկացու եւ Բախի ստեղծագործությունների միջեւ զուգահեռներ են անցկացրել տարբեր արվեստագետներ, սակայն այդ համեմատություններն ավելի էա՛ս զգայալակն էին: Մասեսոն ի մի բերեց այս փայլասակունները եւ ցրանք կռահուները դրեց գիտական ավարտուն հիմքի վրա: Չոեւորը հիմնավորեց երկու հաճախների աշխարհայայտների ողորհարող:

թյունը: Ե՛վ Նարեկացին, Ե՛վ
Բախը նույն Աստծուն էին դի-
մում, փայփայում նույն իդեալ-
ները:

Միեւնոյն ասելիքը հաճախ
դախանջում է նմանափոխ ար-
տահայտմանը: Այս առու-
մով Նարեկացին եւ Բախր կի-
րառել են զաղեանագրություններ,
հռետրական ունեւէրակ օրեմ-
բեր. քմերի խորհուրդ...

Շարունակությունը՝ էջ 8

14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Սուրբ Թարգմանիչ վարդապետներին նվիրված տոնը միաժամանակ հայ գրերի գյուտի եւ Սուրբ Գրքի հայերեն թարգմանության հիփասակությունն է։ Որդես օրվա տոնիկի սրբեր Հայոց եկեղեցին առանձնացնում է մեր մեծերից վեցին։ Մասն է՝ Մեսրոպ Մաօսցոյ, Եղիշեմ, Սովսեմ Բերթողը, Դավիթ Անհաղթը, Գրիգոր Նարեկացին եւ Ներսէս Կլայեցին։

Պատահական չէ, որ Թարգմանչաց տոնի առիթով Օսական սուրբ Մաօսցոյի շիրմին խոնարհվելու են զմում բազմաթիվ ուխտավորներ։ Ամենուր, որտեղ բնակվում ու հաստատված է հայությունը, կատարվում են մականության բազմաթիվ միջոցառումներ, տոնախմբություններ։ Չէ՞ որ մեծ Մաօսցոյի համճարեղ գյուտն ու թարգմանական շարժումը սկզբնավորեցին հայ մականության ձեւավորումն ու զարգացումը։

Հայերենախոս Սուրբ Գիրքը, որդես թարգմանական արվեստի գոհար, անվանվեց «Թագուհի թարգմանության»։ Նրան հաջորդեցին կրոնական, մականության եւ գիտական աշխատությունների թարգմանություններն ու նաեւ հայ իմնություն միջին արհայտող գրականությունը։ Մեծ թվով մականության անկործանելի արժեքների ստեղծման համար 5-րդ դարն անվանվեց «Ոսկեդար»։

Ամուրս, դյուրին չէ թարգմանությունն ընդհանրապես, իսկ Սուրբ Գրքի թարգմանությունը առավելապես։ Թարգմանիչ վարդապետներից դա հանգստի էր ոչ միայն հայերենի, հունարենի, ասորերենի ու այլ օտար լեզուների կատարյալ իմացությունը, այլեւ թարգմանական գործի հմտությունը, որն ասպնածային շնորհներից է։ Հիշեմք Պողոս առաքյալի այն խոսքը, ուր շեղվում է, որ եւ բժշկությունը, եւ գործարար գործերի կարողությունը, եւ մարգարեությունը, եւ տեսակ-տեսակ լեզուներով

Վարդապետ Թարգմանչաց (15 թ.) «Ս. Մեսրոպ»

ծնով։ Եղիշեի գրչով անմահացել է Վարդանանց շարժումը, Սովսեմ Բերթողն իր շարականներով հարստացրել է մեր եկեղեցու ժամասացությունը, Դավիթ Անհաղթը հայ մականականությանը հաղորդակից է դարձրել հույն իմաստասերների գործերին։ Այս թվականը կարելի է երկար շարունակել։

Հայ գրերի գյուտին զուգահեռ ձեւավորվել է նաեւ գրչության արվեստը։ Գրածանաչ դարձող ղեկավարները եւ հայ ձեռագիր մատենագրությունը։

Իմր Մեսրոպ Մաօսցոյ, լինելով նաեւ արդարաւայտ քանաստեղծ, ճգնակյաց կյանքի արհմերից սկսած գրել է հոգեւոր քանաստեղծություններ։ Իսկ գրերի գյուտից հետո, երբ ծառայած էր նաեւ ծիսական երգեցողությունը հայացնելու խնդիրը, եկեղեցին որդեգրել է Մաօսցոյի ստեղծած երգերը, որոնք հետագայում գեղեցկվել են Շարակնոցով։ Այսինքն սուրբ Սահակ Պարթեւ հայրապետը, սուրբ Մեսրոպ Մաօսցոյն ու մյուս թարգմանիչ վարդապետներն էլ հենց եղել են հայ հոգեւոր երգի առաջին կատարողները։

Այդ ժամանակաշրջանում ակնհայտ էր նաեւ հայեցի կրթության անհրաժեշտությունը։ Եվ, բնականաբար, սուրբ Մեսրոպն իր գործակիցների հետ միասին իրագործեց նաեւ դպրոցների հիմնելու ծրագիր։ Այդ ուղղությամբ եռանդուն աշխատանք է ծավալվել եւ Արեւելյան, եւ Արեւմտյան Հայաստանում։ Մաօսցոյան դպրոցներում դասավանդվել են հայոց լեզու, հայոց երգ, երաժշտություն, գրչության արվեստ, կրոնական եւ աշխարհիկ առարկաներ։ Սուրբ Մաօսցոյն իր հիմնած դպրոցներում հենց իմն էլ դասավանդեցին օրհնակ է ծառայել։ Այդ դպրոցներից մի համար ժամանակի ընթացքում վերածել են համալսարանների։

«ՄԻՐՈՒ ՄՈԼՈՐԱԿԻ» ՀԱՐՈՐԸ

Ինչպե՞ս եւ զգու՞մ Աստու մերկայությունը ու կյանքում։

Պատասխանել են Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Մանրանկարչության արվեստի կենտրոնի սաները։

Ես միջոց գտնում եմ Աստու մերկայությունն իմ կյանքում, որովհետեւ երբ իմն կամ մեկ ուրիշի հետ մի վայրում, որտեղ մեզ միջոց դաստիարակում է։ Եթե Աստու չլինեք, աշխարհի երեսին ոչ մի կենդանի չէր գոյություն չէր ունենա։ Աստված է մեզ օրհնում, որ մենք մեկտեղ, երգենք, լսենք։

Անի Հարությունյան (11 թ.)

Ես գիտեմ, որ Աստված գոյություն ունի, եւ ամեն առավել ու իրական աղոթում եմ Աստու։ Երբ հիվանդանում եմ, դարձյալ աղոթում եմ ու մի քանի օրից բուժվում եմ, որովհետեւ Ես մերկա է իմ կյանքի ամեն դաշտին։ Երբ ես տուն եմ, զգում եմ, որ սխալ թույլ չվեցի...

Ես ամենից ցածրում եմ Աստու։

Սեյրան Վիրապյան (12 թ.)

Պատասխանել է, որ ես որեւէ մեկին վաղ խոստ եմ տալ, եւ այդ պահին կարծես ինչ-որ մեկն իմն տալ է։ «Գնա մանկից մերթուրյուն խնդիր»։ Ես գիտեմ, որ Աստվածն է իմն այդ հույսը, դա համար էլ, երբ այդպես էր դաստիարակում եւ Աստուց մերթուրյուն եմ խնդում։ Իսկ երբ հիվանդ եմ լինում, խնդում եմ Աստու, որ իմն լա վազնի, եւ Ես խնդում եմ կատարում է։ Ես հավատում եմ, որ Աստված միջոց մերկա է։

Անահիտ Շախյան (12 թ.)

Ամեն առավել արթնանալիս առանց Աստու հետ խոսելու ես ոչ մի ինչ չեմ գտնում։ Երբ Ես հետ խոսում եմ, հասկանում եմ, որ Ես Ես՝ մեծ է ու հզոր, որովհետեւ Ես միջոց փրկում ու դաստիարակում է իմն ամեն դժբախտությունից։ Ես համոզված եմ, որ Ես իմն է իմ արժանի հավատն ու իմ նկատմամբ։

Արմինե Ավագյան (12 թ.)

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ

ԿՐԻՍՏ

Աղաչում եմ մեծ, անփոփոխելի ու ամենագործերության Հոգուդ, Առաքի՛ր, զքա՛ն, ցողդ բաղրություն, Ներազդի՛ր հոգուս եւ զգայության սիրակալ մեխս, Օժի՛ր բազմափր, առաստաղազե ու ամենալի ու շնորհներով։

ԵՐԵՒԱՆ

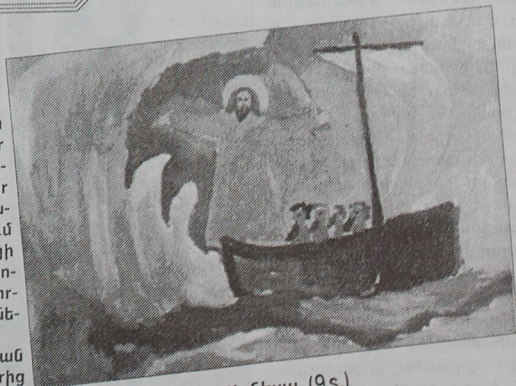
Հեռվից ես գալիս
Ու վկայում ես,
Որ շինել գիտեմ,
Շենացնել գիտեմ...
Այլոց համար
Բաց թափառան ես,
Իսկ մեզ համար
Մեր Երեւանն է։
Դու միջոց շին մնաս
Ու գեղեցկացնաս,
Քո սերունդներով միջոց
հղատանաս։

Արմինե Ղազարյան (14 թ.)

Ազնեսա Կիրակոսյանը մի մեծ երազանք ունի. Ես, չափազանց ցածրահասակ, եթե այն կատարվի։ Նա երազում է Հիսուսին տեսնել։ Դա համար էլ հաճախ է մտքի գրոցում եւ, որ մայրիկը լավ լինե, աշխարհի բոլոր մարդիկ լավ լինե, որ Հայաստանը հզոր երկիր լինի, բալկերը մաքուր լինեն (համի որ բալկում խաղալ ցած է սիրում), փողոցներում աղբ չլինի... Հետաքրքիր է, որ Ազնեսայի կարծիքով այդ մտքությունը միայն աղաչական զինվորները (թեեւ մասն զվաճվող գործը մեզ դաստիարակում է) եւ բանաստեղծները։ Կարծիք է, ի՞նչ կա որ։

Իսկ որդես փոքրիկ նկարչուհի՝ Ազնեսան դիմանկարների սիրահար է։ Իմանականներից բացի նկարել է նաեւ մայրիկին ու շահիկին։ Դիմանկարներում, իր խոսքով, «բնավորություն է նկարում»։

Ազնեսա (9 թ.)
«Հիսուսը խաղաղեցրեց փոքրիկը»

Էջի խմբագիր՝ ԱՆՆԱ ԱՆՈՅԱՆ

ՌԴՑՈՒՆԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ

Հիմնադրության սկզբից իսկ Ոնհիմն-
րական եկեղեցու եկ, ի մասնավորի, Հայ
Մառնեական Սուրբ եկեղեցու կաթին ա-
կաթցեղի ե կարեւոր մաս է եղել փրա-
սեական հավասքի արադրոթյունը: Այն ա-
ռաւել կարեւոր է աթառ, երբ աթաթալու ու
թազանատեի աթադնները ծախան են
ազգը՝ ւրա զավակներից աաեքնի հեաա-
նելով կաա փորձելով հեաաքնել ձաարի
փրասեական հավասքի ե աթր հավա-
քի կրողից՝ Մաթր եկեղեցուց:

Այս առումով Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու ՋԶԲԸ-ն ձեռնարկել է եւս մեկ ողորմելի հայլ: «Բնականաբանիկ-կոմուն-նալ ոլորտի աշխատողների միություն» հասարակական կազմակերպության հրաբեկ (նախագահ՝ Ս. Սարգսյան) եւ ՋԶԲ վա-րիչ-սփօրն հոգաւորի Տ. Սալաք վարդա-րէի Հովհաննիսյանի հանձնաւարութեամբ հուլիսի աւից ետեալի» «Հայկոմուննա-խագիծ» ինքնակրի շենքում բացվել է որիաննեական փարոզութեան մի լսարան, երի աղօթաները իշխալ կազմակերպու-թեան, ինչդէտ նաեւ նրա հարեւանութեամբ տեղաբաշխված ալ կազմակերպություննե-րի հայրայացուցիչներ են:

Հոգեւոր գրույց-դասախոսությունների ձեւով լսարանի անդամներին Պարբերաբար անցուցվում են իրսնետեական հավատն ավելեաբանական հիմնաբար ձեմարտութուններ, Հայ եկեղեցու խորհուրդներ, կարգեր, տներ և այլն, բաժանվում է հոգեւոր գրականութուն, «Քրիստոսյն Հայաստան» երկարաթաթերը: Կազմակերպութուն կողմից հասկացվե է մի առանձին տեխնիկ առանձնակա կողմի և հոգեւոր ընթերցանութուն համար, որեղ ՔԴԿ-ի օգնութուն ձեւավորվում է հոգեւոր փոխի մի գրադար:

Արա սրկ. Նալչաքյան

ՄԻ ԵԱՐՔ ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՄԱՏԱՆԵՐ

Ի ՕԳՈՒՏ. պիտի լինի ՀՕԳՈՒՏ:

Գրաբարայանն ի նախդիրը ձայնավորով սկսվող բառից առաջ վերածվում է յ-ի, որն արասանվում է ժամանակակից արեւելահայ ուղղագրությամբ զվորով է հ: Ուստի՝ **ի հանգստություն, ի տես, ի նշանակությունն, բայց՝ հուրախություն, հոգուտ, հոփհնություն:**

Ի ՇՆՈՐՀԻՎ. պիտի լինի ՇՆՈՐՀԻՎ:

Շնորհիվ-ը շնորհ բառի գրաբարյան գործի-
ական հոլովն է, իսկ գրաբար գործիական հոլո-
վը **ի** նախորդի հետ գործածվել չի կարող:
ՀԱՆՁԻՆ եւ **ՀԱՆՁԻՆՍ:**

Համախառն այս երկու բառերը շփոթվում են միմյանց հետ կամ միեւնոյնը համարվում։ Այլ-ովի՜ք **հանձինք**-ը պիտի գործածվի եզակի բովով հոգնած բառի հետ, իսկ **հանձինք**-ը հոգնակի։ Այս երկու ձևերը գրաբարյան **ամեն** բառի է։ Այսպիսի եր հոգնակի ներգործական իրողվներն են, ուստի **հանձինք** նշանակում է «ամեն մեք», իսկ **հանձինքն**՝ «ամենի մեք»։ Այստեղից էլ՝ **հանձինք** նրա, **Վարդանի**, **գործի**, բայց՝ **հանձինք** նման, **գործիքներ**։

ԴԱԴԱՐԵԼ:

Դպարներ բայի գործածումն անորոշ դեր-բայի հայցական հոլովի հետ (օրինակ **դպար-
նոցին աշխատել**) քերես կարելի է վերադարձ
արևելահայերենի վրա ուսերենի ազդեցությա-
րով: Սակայն հարկ է գիտենալ, որ բե՛ր գրաբա-
րում են բե՛ արևմտահայերենում այս բայը
հիմնականում գործածվում է բացառական հո-
լովի հետ (**դպարնոցին աշխատելով** (գրաբ.),
դպրոցնոցին աշխատելի (արեւմտ.) են) և հազվա-
դեպ՝ հայցականի, քանի որ **դպարներ** բառի
բուն իմաստն է դպարը՝ համգիտ ամեն, համ-
գրասմայլ, իսկ այս բայերը պահանջում են
բացառական են ոչ բե հայցական հոլովով խն-
դիր: Ուստի ճիշտ ձևն է **դպարնոցին աշխա-
տելու**։

ԱԿՆԱՐԿԵԼ և ՉԵՌՆԱՐԿԵԼ:

Արդեն սովորական է դարձել այս բայերի

գործածմունք հայացական հողովով դրված բառի հետ՝ **ակնարարել, ձեռնարարել մի բան** (օրինակ՝ խոսքը, գործը)։ Այնի՞նչ ավելի հայտնի է տրական հողովի հետ գործածելը՝ **ակնարարել, ձեռնարարել մի բանի** (օրինակ՝ խոսքի՞նք, գործի՞նք)։ Այսպես էլ թե՛ գրաբարում եւ թե՛ արեւմտաւայրենւում։ Այս երկու բայերի հիմքի երկրորդ արմատն է **արկ**, որն **արկանել** (զցել) բայի արմատն է, ուրեմն **ակնարարել** բառի բուն իմաստն է՝ **աչք զցել**, եւ ձեռնարարել՝ բառիցը՝ **ձեռք զցել**։ **ձեռք գարկել**, իսկ աչք եւ ձեռք զցում՝ գարկում ենք մի բանի (տրական հողով) եւ ո՛չ թե մի բան (հալչ. հողով)։

ԱՅԼՈՔ. պիտի լինի **ԱՅԼՔ:**

Այլ ոք գրաբարում նշանակում է այլ մեկը, մեկ ուրիշը, այլ ամձ ե ո՞չ րե այլ անձնիք. ինչպես շատ հաճախ գործածվում է այժմ. օրինակ՝ **նախագահը, մի շարք պաշտոնյաներ ե այլոք**: Ինչպես արդեն ասվեց, այլ ոք-ը հոգնակի իմաստ չունի, հոգնակի իմաստ ունի այլք բառը: Ուստի ճիշտ է ասել. **նախագահը, մի շարք պաշտոնյաներ ե այլք**:

ՈՐՊԵՍՁԻ ԵՒ ՈՐ:

Համախ զարդոդ ենք լսել մի այսպիսի սխալ նախադասություն. «Ուզում ենք, որպեսզի աշխատանքն արդյունավետ լինի»։ **Որպեսզի** նկատառելի շաղկապ է. այսինքն՝ այն երկրորդական նախադասությունը. որ այս շաղկապով միանում է գլխավոր նախադասությանը. պիտի որպեսակ արտահայտի, օրինակ՝ «գնում ենք, որպեսզի (որ) նամակը բերենք»։ (Ի՞նչ նպատակով, ինչի՞ համար ենք գնում)։ Երբեմն **որպեսզի-ն** կարելի է փոխարինել որ շաղկապով. ինչպես ենք այս օրինակում, քայց նպատակ չարտահայտող նախադասության մեջ **որ-ը որպեսզի-ով** փոխարինելը ամբողջաբարեղի է։ Ուստի ճիշտ է՝ «Ուզում ենք, որ (ն) ոչ ոք որպեսզի» աշխատանքն արդյունավետ լինի»։ («Ինչ ենք ուզում», ոչ ոք չէ՝ ինչի՞ համար, ինչ նպատակով ենք ուզում)։

ԽՐՐԱԻՆԵՐ. ԳՈՒՅՆԵՐ ԿԱՆԿՈՒ

Կանաչ գույնը հիմնականում դրական խորհուրդներ է: Այն ամենուրեք զուգորդվում է բուսական աշխարհի զարմանք, երիտասարդության զարթոնքի, թափուրության, բերրիության և գեղեցիկ հույսերի հետ: Եվ դասահական չէ՝ որ այսօր որոնե էկոլոգիայի խորհուրդների կիրառվում է կանաչ գույնը:

Հոգեւորի ավանդույթանմէջ այս գործը խիստ կարեւորվել է իսլամում: Հիմաստնում կանաչ նեֆրիքը խորհրդանշում է կասաբլեյությունը, անհատությունը կամ երկարակեցությունը, Մին տեղում ուժն ու մոզակալ իշխանությունը: Չերանուակալ մեակություն կանաչը խորհրդանշել է ջուրը, անծելը երկրաբանությունը, ինչպէս նաեւ նյութի մարմնական վիճակը: Կեղեցական մեակություն համարվել է երանության խորհրդանշիչը: Քրիստոնեության մէջ գմութե կանաչը հաւակի խորհրդանշել է, հանդիորում է նաեւ որդեկ Սուրբ Երրորդության, Հայանության, վաղ քրիստոնեության մէջ նաեւ խաչի նշանը:

Կանաչ գույնի խորհրդանշանների երկրորդ խումբն ունի երկակի նշանակություններ՝ Շառ պալանդույթներում արտաբերություն է դրվում մոտ կանաչի եւ բաց կանաչի միջև: Ինչպես օրինակ՝ բուրգ դիզայնում մուգ կանաչը հաճախ մարմուն է կյանքի, իսկ բացը՝ մահվան նշան: Կանաչ գույնը եգիպտական արքայապետներ գործության մեջ կիրառվում էր որպես մեղմող եւ հարմարված առնող Օսիրիս աստվածություն թափ խորհրդանշան: Անգլիական խորհրդանշանաբանություն մեջ կանաչը նշանակում է սխառություն, նախանձ եւ խանգ: Սա նաեւ հիվանդություն կույրների չնայած հոգեբանության մեջ զբաղեցնում է սառը, չեղդող դիր, իսկ գույնային ստեղծում այն հաճախ համարվում հանգստացնող, «թերափելի»՝ գույն, այսեղից էլ նրա օգտագործումը որպես դեղատանի խորհրդանշական գույն:

Հայ եկեղեցու հայրերը խորհրդների մեկնություններում կանաչն արձակախոսում չորս տարրերից մեկը՝ ջուրը հորհրդանուն է անմահությանը, երկրորդ եւ երրորդ փահանյալադասությունների հրեականների անվախճան կանոն, անմահ ընդունումը:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ ԵՎ ՍԵՔԱՍՏԻԱՆ ԲԱՆԻ

Սկիզբն էջ 6

Հաս խորն ու նորահիղ եր
Գ. Դանդելյանի հեռեյալ դի-
տակարումը: «Եթե, ըստ Ֆրիդրիխ
Նիցցեի, հունական ողբերգու-
թյունը գոյացել է երաժեշու-
թյան ոգով» դիմելիսյան տնա-
խաղերը/թյունները, աղա «Մա-
սյանի» փորձերը/նետներն հա-
մախ տեղի է ունենում հակա-
ռակը. երբ խոսքերի մոտադրումը
եղևանում է, ողբ-երգից ծնվում
է երաժեշտությունը...»:

Համեմատելով Նարեկացուն
եւ Բախիին՝ հոռետոհ ընդգծեց եւ
սեկ կարեւոր ընդհանրու-
թյուն՝ յղովիֆոնիկ երաժեշտ-
թյանը նմանվող շարադրանը
«Մատչալուն»։ Նարեկացին
հրաւր եւ գալիս սովորական
սրմամբանթյան շրջանակնե-
րից։ Անընդհատ կրկնելով նույն
միսիք շարքեր հոմանիւների օգ-
նութթյան՝ նա այնքան եւ շիկաց-
նում մթնոլորտը, որ Տեղի եւ ու-
նենում «ասոմային յայթյուն»,
սրոնիվում եւ յոյեթի անձի «մի-
ջուլիք», Տեղի եւ ունենում «շո-
թայալակն ռեակցիա», որից
ժայթնում եւ խոսքերի, կերպարնե-
րի հրավառութթյուն։ Նա բացա-
րեց, որ յոյեթի յայթյունից դի-
մանիկան կայալունում եւ հակադ-
րամիանութթյան մեջ, որը բնո-
րու եւ յղովիֆոնիկ երաժեշտթյա-
նը՝ ծայրը ծայրի դիմաց, կեր-
պարը կերպարի դիմաց...

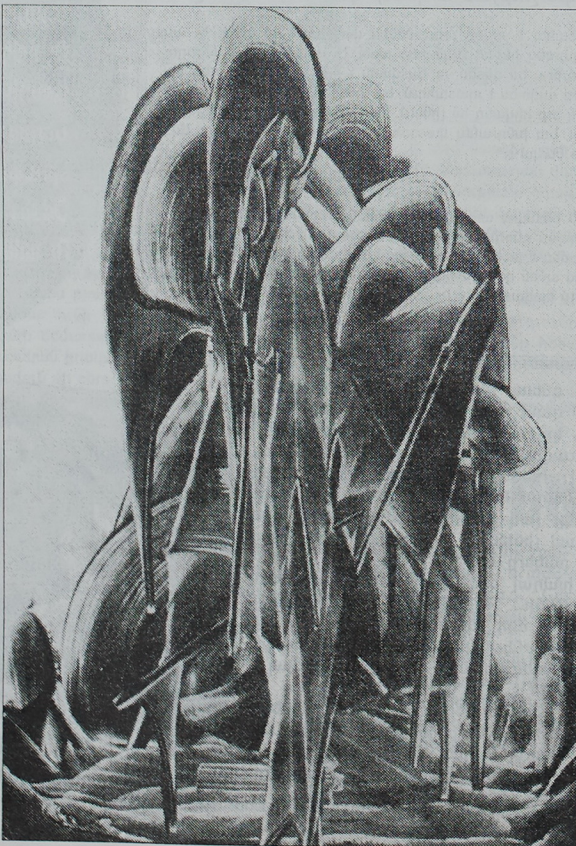
Իր խոսքն ավարտելով՝ մատարոն ունկնդրին հնարավոր-

րութիւնն զվեց ըմբռնանելու
Բախի եւ Նարեկացու ստեղծա-
գործութիւններից փոքրիկ հաս-

վածներ՝ ձայնագրությամբ: Այնուհետև սկսվեց հարցերի հորդ հոսք, որը, սակայն, չկա-

րողացավ սասանել հեծնորին։ Աշխույժ երկխոսությանը, որ ընթանում էր դաիլիժի մ բանախոսի միջև, միջամեցեց Ամենրիկայն համալաւարմնի նախագահ Զարուբյուն Արմենյանը։ Վերջինս, փաստելով դասախոսության կարեւորությունը, նեցե. «Նոր խոսքը, որդեա կանոն, ծնվում է գիտությունների, արվեստների սահմանագծին»։ Դ. Արմենյանը հույս հայեցեց, որ մտեստո Դանիելյանի նոր խոսքը դաիլիժում նսածների համար ղեկէ է երկար մտոումների հիմք հանդիսանա։ Աղա հանդես եկավ Ա. Արմենյանը, որը վսահեցեց՝ դասախոսությունը թարգմանվելու է անգլերեն մէ մսնելու ինտերնետի տեղեք։

Արա Սահակյան
ԵՊՀ-ի միջազգային հարաբե-
րություններ ֆակուլտետի
մագիստրատուրայի II կուրսի
ուսանող

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրճական, մեակութային, լրավական երկաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության ե.
 ֆարոցչության կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝ Ասդիկ Սամբուլցյան
Գրանցման վկայական՝ 624

Խմբագրության հասցեն՝ ֆ. Վաղս
մեական դաստիարակության եւ ֆ
հեռախոս՝ (0+31) 56780

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տղարան
Ստոր. է տղագր. 15. 10. 2000 թ.

Տղաբանակը՝ 2500

Գին՝ 50 դրամ: